

УДК 378.147:75.021.32:37.011.3-051:7

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-6\(58\)-1102-1113](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-6(58)-1102-1113)

Максимчук Анатолій Петрович старший викладач кафедри образотворчого мистецтва, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0001-8588-0999>

Куниця Гліб Вікторович викладач кафедри образотворчого мистецтва, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0009-0002-8440-5445>

Кондратюк Василь Іванович Голова Житомирської обласної організації Національної спілки художників України. Член Національної спілки художників України. Народний художник України. <https://orcid.org/0009-0008-6353-556X>

РОЛЬ ПЛЕНЕРНОЇ ПРАКТИКИ У РОЗВИТКУ КОМПОЗИЦІЙНОГО БАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ПЕДАГОГІВ

Анотація. У статті досліджено роль пленерної практики у розвитку композиційного бачення майбутніх художників-педагогів у системі сучасної мистецької освіти. Обґрунтовано актуальність проблеми формування композиційного мислення студентів мистецьких спеціальностей у процесі професійної підготовки, що зумовлено необхідністю підвищення рівня художньо-творчих компетентностей майбутніх фахівців. Визначено, що композиційне бачення є важливою складовою професійної майстерності художника-педагога та охоплює здатність цілісно сприймати натуру, аналізувати просторові взаємозв'язки, визначати композиційний центр, гармонійно організовувати площину зображення та створювати художньо виразний образ.

Проаналізовано сутність і специфіку пленерної практики як важливого компонента професійної підготовки майбутніх художників-педагогів. З'ясовано, що робота у природному середовищі створює сприятливі умови для розвитку спостережливості, візуальної пам'яті, просторового мислення, відчуття ритму, масштабу, перспективи та пропорцій. Встановлено, що безпосереднє спостереження за природою активізує емоційне сприйняття студентів, сприяє формуванню художнього аналізу та здатності до творчого узагальнення природи. Підкреслено, що пленерна практика допомагає студентам навчитися передавати стан навколишнього середовища, особливості освітлення, кольорові співвідношення та просторову глибину пейзажу.

У статті охарактеризовано основні методичні аспекти організації пленерної практики. Особливу увагу приділено використанню короткочасних етюдів, начерків, замальовок, композиційних вправ і творчих завдань як ефективних

засобів розвитку композиційного бачення студентів. Доведено, що систематична робота на пленері сприяє вдосконаленню навичок роботи з кольором, світлом, повітряною перспективою та просторовими планами. Визначено, що виконання композиційних вправ активізує творче мислення студентів, розвиває здатність до художньої інтерпретації природи та формує професійну самостійність майбутніх художників-педагогів.

На основі аналізу сучасних наукових досліджень встановлено, що пленерна практика є важливим засобом формування професійних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей. Вона забезпечує інтеграцію знань із рисунка, живопису та композиції, сприяє розвитку художнього мислення, естетичного сприйняття та професійної майстерності. Підкреслено, що подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на вдосконалення методики організації пленерної практики, упровадження інноваційних технологій у мистецьку освіту та пошук сучасних підходів до розвитку композиційного бачення майбутніх художників-педагогів.

Ключові слова: пленерна практика, композиційне бачення, композиційне мислення, художник-педагог, мистецька освіта, професійна підготовка, художнє сприйняття, композиція, пленер, творчі здібності, просторове мислення, художня діяльність.

Anatolii Maksymchuk Senior Lecturer at the Department of Fine Arts, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0001-8588-0999>

Hlib Kunytsia Lecturer at the Department of Fine Arts, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0009-0002-8440-5445>

Vasyl Kondratiuk Head of the Zhytomyr Regional Organization of the National Union of Artists of Ukraine, Member of the National Union of Artists of Ukraine, People's Artist of Ukraine, <https://orcid.org/0009-0008-6353-556X>

THE ROLE OF PLEIN AIR PRACTICE IN THE DEVELOPMENT OF COMPOSITIONAL VISION OF FUTURE ARTIST-TEACHERS

Abstract. The article examines the role of plein air practice in the development of compositional vision of future artist-teachers within the system of contemporary art education. The relevance of the problem of forming compositional thinking among students of artistic specialties in the process of professional training is substantiated, which is determined by the need to improve the artistic and creative competencies of future specialists. It is determined that compositional vision is an important component of the professional mastery of an artist-teacher and includes the ability to perceive nature holistically, analyze spatial relationships, identify the compositional center, harmoniously organize the picture plane, and create an artistically expressive image.

The essence and specificity of plein air practice as an important component of the professional training of future artist-teachers are analyzed. It is found that work in a natural environment creates favorable conditions for the development of observation skills, visual memory, spatial thinking, a sense of rhythm, scale, perspective, and proportions. It is established that direct observation of nature activates students' emotional perception, contributes to the formation of artistic analysis, and develops the ability for creative generalization of nature. It is emphasized that plein air practice helps students learn to convey the state of the environment, lighting features, color relationships, and the spatial depth of a landscape.

The article characterizes the main methodological aspects of organizing plein air practice. Particular attention is paid to the use of short-term studies, sketches, drawings, compositional exercises, and creative tasks as effective means of developing students' compositional vision. It is proved that systematic work in plein air conditions contributes to improving skills in working with color, light, aerial perspective, and spatial planes.

It is determined that performing compositional exercises activates students' creative thinking, develops the ability for artistic interpretation of nature, and forms the professional independence of future artist-teachers.

Based on the analysis of modern scientific research, it is established that plein air practice is an important means of forming the professional competencies of students of artistic specialties. It ensures the integration of knowledge in drawing, painting, and composition and contributes to the development of artistic thinking, aesthetic perception, and professional mastery. Attention is focused on the fact that plein air practice has not only educational but also formative significance, as it develops an emotional and value-based attitude toward nature, art, and creative activity. It is emphasized that further scientific research should be aimed at improving the methodology of organizing plein air practice, introducing innovative technologies into art education, and searching for modern approaches to the development of compositional vision of future artist-teachers.

Keywords: plein air practice, compositional vision, compositional thinking, artist-teacher, art education, professional training, artistic perception, composition, plein air, creative abilities, spatial thinking, artistic activity.

Постановка проблеми. У сучасній мистецькій освіті особливої актуальності набуває проблема розвитку композиційного бачення майбутніх художників-педагогів, оскільки саме воно є основою професійної художньої діяльності та творчого мислення. Важливу роль у цьому процесі відіграє пленерна практика, яка забезпечує безпосередню роботу студентів із природою, сприяє розвитку спостережливості, просторового мислення, відчуття кольору та композиції. Проте питання впливу пленерної практики на формування композиційного бачення студентів мистецьких спеціальностей потребує подальшого наукового осмислення та методичного обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ролі пленерної практики у розвитку композиційного бачення майбутніх художників-педагогів є актуальною в сучасній освіті, оскільки пов'язана з формуванням професійних умінь здобувачів вищої освіти, їх здатності до художнього спостереження, образного мислення та творчого узагальнення природи.

У змісті освітньо-професійної програми «**Мистецтво в закладах освіти**» пленерна практика розглядається як важлива складова підготовки здобувачів першого бакалаврського рівня вищої освіти. Вона спрямована на формування практичних умінь роботи з природою, розвиток художньо-творчих здібностей, удосконалення навичок рисунка, живопису та композиції. Це свідчить про те, що пленерна діяльність є не допоміжним, а необхідним компонентом професійного становлення майбутнього художника-педагога [1].

Важливе значення для досліджуваної теми має **робоча програма навчальної практики «Пленер»**, у якій окреслено мету, завдання та зміст пленерної підготовки студентів. У програмі акцентовано увагу на виконанні етюдів, начерків, замальовок, композиційних завдань, що безпосередньо сприяють розвитку композиційного бачення. Саме ці види практичної діяльності допомагають студентам навчитися сприймати природу цілісно, визначати головне в зображенні, передавати простір, світло, колір і пропорційні співвідношення [2].

У статті **О. Піддубної «Світло, простір і форма: освітні можливості пленеру у професійній підготовці художника-педагога»** розкрито значення пленеру як засобу формування професійної майстерності майбутнього художника-педагога. Авторка звертає увагу на те, що робота в природному середовищі активізує художнє сприйняття студентів, розвиває їхню здатність бачити взаємозв'язок світла, простору й форми. Це особливо важливо для розвитку композиційного бачення, оскільки студент навчається не лише фіксувати окремі об'єкти, а й організовувати їх у цілісний художній образ [3, С. 2829-2838].

У дослідженні **О. Піддубної, Т. Шостачук та А. Максимчука** підкреслено необхідність інтеграції рисунка, живопису та композиції в навчальній практиці. Автори доводять, що пленерна практика має міждисциплінарний характер, адже поєднує різні види художньої діяльності. Такий підхід є важливим для розвитку композиційного мислення студентів, оскільки композиція формується не ізольовано, а через комплексне застосування знань із рисунка, кольорознавства, перспективи та живопису [4, С. 137-142].

Питання формування професійних компетентностей майбутніх педагогів-художників розглядають **О. Пунгіна та Л. Гусєва**. У своїй праці вони визначають пленерну практику як ефективний засіб формування образотворчої компетентності. Авторки наголошують, що під час пленеру студенти набувають досвіду безпосередньої роботи з природою, удосконалюють навички спостереження, аналізу природи, побудови зображення та художнього узагальнення. Ці положення є важливими для розуміння ролі пленеру у розвитку композиційного бачення [5, С.185-191].

Методичний аспект виконання пейзажу на пленері висвітлено у праці **О. Соби**. Авторка акцентує увагу на послідовності роботи над пейзажем, виборі мотиву, визначенні композиційного центру, передачі простору, світла та кольорових відношень. Ці методичні положення мають практичне значення для організації пленерної діяльності студентів і можуть бути використані у підготовці майбутніх художників-педагогів [6, С.124-127].

Окремий інтерес становить матеріал «**Пленерний живопис: мистецтво наодинці з природою**», у якому розглянуто загальні особливості пленерного живопису, його зв'язок із безпосереднім спостереженням природи, передачею світла, повітряного середовища та емоційного стану пейзажу. Хоча публікація має більш популяризаторський характер, вона доповнює наукові джерела прикладним баченням сутності пленерної творчості [7].

Отже, аналіз сучасних наукових досліджень і публікацій засвідчує, що пленерна практика розглядається дослідниками як важливий компонент професійної підготовки майбутніх художників-педагогів. У працях науковців акцентовано увагу на її ролі у формуванні образотворчої компетентності, розвитку художнього сприйняття, удосконаленні навичок рисунка, живопису та композиції. Водночас питання впливу пленерної практики саме на розвиток композиційного бачення студентів потребує подальшого поглиблення, що й зумовлює актуальність обраної теми статті.

Метою статті є дослідження ролі пленерної практики у розвитку композиційного бачення майбутніх художників-педагогів, визначення її впливу на формування професійних художніх умінь, творчого мислення та естетичного сприйняття студентів мистецьких спеціальностей. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження: розкрити сутність поняття композиційного бачення у системі мистецької освіти; охарактеризувати особливості формування композиційного мислення здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей; визначити специфіку пленерної практики як складової професійної підготовки майбутніх художників-педагогів; проаналізувати вплив пленерної практики на розвиток навичок композиційної побудови, просторового мислення та художнього сприйняття студентів; дослідити методичні аспекти організації пленерної практики та ефективні методи розвитку композиційного бачення.

У мистецькій педагогіці композиційне бачення пов'язують із умінням студента гармонійно організовувати площину або простір твору, досягати цілісності зображення, виразності художнього образу та логічної взаємодії всіх елементів композиції. Воно передбачає здатність бачити композиційний центр, ритм, пропорції, рівновагу, контраст, масштаб та перспективні співвідношення. Важливим аспектом є також уміння відбирати найбільш виразні мотиви й узагальнювати форму відповідно до творчого задуму.

Композиційне бачення не є вродженою якістю, а формується поступово в процесі систематичного навчання та художньої практики. Значну роль у його

розвитку відіграють академічний рисунок, живопис, декоративна композиція, робота з натури, а також пленерна практика. Саме в умовах безпосереднього спостереження за природним середовищем студенти навчаються бачити складні просторові взаємозв'язки, передавати атмосферу середовища та створювати цілісний художній образ. Майбутній фахівець повинен не тільки володіти законами композиції, а й уміти пояснювати їх учням, формувати в них художнє мислення та естетичне сприйняття. Тому розвиток композиційного бачення є необхідною складовою мистецько-педагогічної освіти.

Однією з головних особливостей формування композиційного мислення є розвиток здатності бачити цілісну структуру майбутнього твору ще до початку його виконання. Здобувач вищої освіти навчається не просто копіювати натуру, а творчо переосмислювати її, визначати головний композиційний акцент, добирати виразні засоби та підпорядковувати всі елементи єдиному задуму. Такий процес вимагає активної роботи уяви, емоційного переживання та художнього аналізу.

Важливим чинником розвитку композиційного мислення є систематичне виконання творчих завдань: начерків, етюдів, композиційних вправ, стилізацій та тематичних постановок. У процесі цієї діяльності студенти набувають навичок роботи з формою, кольором, простором і ритмом. Особливе значення має практика швидких композиційних пошуків, яка сприяє розвитку вміння швидко знаходити найбільш виразне художнє рішення.

Формування композиційного мислення також залежить від розвитку асоціативного та образного мислення. Художник-педагог повинен уміти не лише технічно відтворити об'єкт, а й передати його емоційний стан, характер та атмосферу. Саме тому в мистецькій освіті значна увага приділяється розвитку творчої індивідуальності студентів, їх здатності до художнього узагальнення та самостійного пошуку композиційних рішень.

Ефективність формування композиційного мислення значною мірою залежить від поєднання теоретичної та практичної підготовки. Теоретичне ознайомлення із законами композиції, принципами гармонії, контрасту, симетрії та ритму повинно підкріплюватися безпосередньою творчою діяльністю.

Однією з основних умов розвитку композиційного бачення є здатність до уважного спостереження та візуального аналізу навколишнього середовища. Для художника-педагога спостереження виступає не лише способом пізнання форми, а й важливим засобом розвитку естетичного сприйняття, творчого мислення та професійної майстерності.

У процесі художньої діяльності спостереження допомагає студентам помічати особливості форми, пропорцій, кольорових відношень, освітлення та просторової організації об'єктів. Воно сприяє розвитку візуальної пам'яті, образного мислення та здатності до художнього узагальнення. Саме завдяки спостереженню студенти навчаються бачити красу природного середовища, гармонію форм і закономірності композиційної побудови.

Візуальний аналіз передбачає усвідомлене дослідження об'єкта зображення, визначення його конструктивних, пластичних та композиційних особливостей. У процесі аналізу студент виявляє композиційний центр, співвідношення мас, ритмічну організацію, перспективні скорочення та світлотіньові взаємозв'язки [3, С. 2829-2838]. Така діяльність допомагає не лише правильно відтворити натуру, а й створити художньо виразний образ.

Особливого значення спостереження та візуальний аналіз набувають під час пленерної практики. Робота в природному середовищі характеризується мінливістю освітлення, кольорових станів і атмосферних явищ, що вимагає від студентів швидкого композиційного мислення та здатності приймати творчі рішення. У таких умовах активізується художня увага, формується вміння бачити найхарактерніше та відбирати найбільш виразні елементи композиції [3, С. 2829-2838].

Пленерна практика є важливою складовою професійної підготовки майбутніх художників-педагогів, оскільки забезпечує поєднання теоретичних знань із безпосередньою творчою діяльністю в природному середовищі.

Під час пленерної практики здобувачі вищої освіти навчаються передавати стан природи, атмосферу середовища, просторову глибину та взаємозв'язок світла й кольору. Робота з натури сприяє розвитку спостережливості, удосконаленню технічних навичок рисунка та живопису, формуванню композиційного мислення. Важливою особливістю пленеру є також необхідність художнього узагальнення, оскільки студент повинен не механічно копіювати навколишнє середовище, а творчо переосмислювати його та створювати цілісний художній образ [4, С. 137-142].

Для майбутніх художників-педагогів пленерна практика має особливе значення, адже поєднує художню та педагогічну підготовку. У процесі роботи студенти не лише вдосконалюють власні творчі вміння, а й набувають досвіду організації художньої діяльності, розвитку естетичного сприйняття та формування творчих здібностей, що є необхідним у майбутній педагогічній діяльності.

Важливим завданням пленеру є формування композиційного бачення студентів. Робота в умовах відкритого простору вимагає вміння вибрати мотив, визначати композиційний центр, організувати простір аркуша та підпорядковувати всі елементи єдиному художньому задуму. Саме під час пленеру студенти навчаються бачити гармонію природних форм, ритмічні взаємозв'язки та композиційну цілісність навколишнього середовища.

Не менш важливим є розвиток спостережливості та візуальної пам'яті. Постійна зміна природного освітлення та атмосферних станів змушує студентів швидко аналізувати натуру, узагальнювати побачене та фіксувати найхарактерніші особливості об'єктів. У процесі виконання короткочасних етюдів, начерків і замальовок формується здатність до оперативного художнього мислення та творчої інтерпретації натури.

Одним із завдань пленерної практики є також удосконалення технічних навичок студентів. Робота на відкритому повітрі сприяє розвитку майстерності рисунка, живопису та композиції, удосконаленню володіння різними художніми матеріалами та техніками. Студенти набувають досвіду роботи в нестандартних умовах, що сприяє формуванню професійної мобільності та творчої самостійності.

Під час пленерної практики студенти мають можливість спостерігати багатство природних форм, різноманітність кольорових відношень, зміни освітлення та атмосферних станів. Таке середовище стимулює розвиток спостережливості, вміння аналізувати простір і бачити гармонію навколишнього світу. Робота в природних умовах сприяє більш глибокому розумінню законів перспективи, світлотіні, кольорознавства та композиції [4, С. 137-142].

Пленерна практика відіграє важливу роль у формуванні навичок композиційної побудови у студентів мистецьких спеціальностей. Робота у відкритому просторі значно відрізняється від аудиторних умов, оскільки студент стикається з великою кількістю природних об'єктів, складною просторовою організацією та постійною зміною освітлення. У таких умовах особливого значення набуває здатність швидко аналізувати натуру, відбирати головне та організовувати композицію відповідно до художнього задуму.

Під час пленеру здобувачі вищої освіти навчаються правильно обирати мотив, визначати композиційний центр, знаходити рівновагу між окремими елементами зображення та гармонійно організовувати площину аркуша. Відкритий простір вимагає від художника вміння бачити цілісну структуру майбутньої роботи, підпорядковувати другорядні деталі головному образу та уникати перевантаження композиції зайвими елементами.

Особливістю роботи на пленері є необхідність швидкого композиційного мислення. Мінливість природних умов змушує студентів оперативно приймати рішення щодо формату роботи, ракурсу, розташування об'єктів та характеру художнього узагальнення. Саме тому пленер сприяє розвитку гнучкості мислення, композиційної інтуїції та здатності до творчого пошуку.

Виконання короткочасних етюдів, начерків і замальовок допомагає студентам удосконалювати навички композиційного аналізу. У процесі такої роботи формується вміння швидко визначати основні композиційні взаємозв'язки, ритм та динаміку зображення. Поступово студенти набувають здатності створювати більш цілісні й художньо виразні композиції.

Одним із важливих результатів пленерної практики є розвиток у студентів відчуття масштабу, перспективи, ритму та пропорцій. Робота в природному середовищі дає можливість безпосередньо спостерігати просторові взаємозв'язки між об'єктами, що сприяє формуванню професійного композиційного бачення.

Під час виконання пейзажних етюдів студенти навчаються передавати глибину простору за допомогою лінійної та повітряної перспективи, визначати

співвідношення переднього, середнього та дальнього планів. Таке практичне засвоєння законів перспективи сприяє розвитку просторового мислення та вмінню створювати переконливий художній образ.

Особливе значення має розвиток відчуття масштабу. У природному середовищі студенти вчаться співвідносити різні об'єкти між собою, правильно передавати їхні пропорції та розміри. Це допомагає уникати композиційних помилок і досягати гармонійної організації зображення.

Пленерна практика також сприяє формуванню відчуття ритму в композиції. Спостереження за природними формами, чергуванням світла й тіні, повторенням елементів у пейзажі допомагає студентам усвідомити закономірності ритмічної організації художнього простору. У процесі роботи вони вчаться використовувати ритм як важливий засіб створення цілісності, динаміки та емоційної виразності композиції.

Крім того, постійна робота з натурою сприяє розвитку точності у передаванні пропорцій. Студенти навчаються уважно аналізувати форму об'єктів, їх конструктивні особливості та співвідношення частин, що позитивно впливає на якість художніх робіт і професійний рівень майбутніх художників-педагогів.

Важливим аспектом пленерної практики є розвиток у студентів уміння працювати з кольором, світлом та просторовими планами. На відміну від роботи в навчальній аудиторії, природне середовище характеризується постійною зміною освітлення, кольорових відтінків і атмосферних станів, що створює особливі умови для розвитку художнього сприйняття.

Під час пленеру студенти навчаються спостерігати складні кольорові взаємозв'язки в природі, аналізувати вплив освітлення на колір предметів та передавати загальний колористичний стан пейзажу. Робота в різний час доби та за різних погодних умов допомагає зрозуміти закономірності зміни кольору й світла, формує здатність бачити тонкі нюанси кольорових відношень.

Особливого значення набуває вміння передавати світлоповітряне середовище. Студенти навчаються створювати відчуття простору за допомогою тональних і кольорових переходів, передавати атмосферу та глибину пейзажу.

Така робота сприяє розвитку професійного живописного бачення та вдосконаленню технічних навичок.

Пленерна практика також допомагає студентам оволодіти принципами побудови просторових планів. У процесі роботи вони навчаються визначати композиційну роль переднього, середнього та дальнього планів, використовувати контрасти кольору й тону для створення глибини простору. Це сприяє формуванню цілісного композиційного мислення та здатності організувати художній простір.

Пленерна практика є ефективним засобом розвитку творчої самостійності та образного мислення студентів мистецьких спеціальностей. Робота в природному середовищі вимагає від студентів активного творчого пошуку,

самостійного прийняття художніх рішень та здатності до інтерпретації навколишньої дійсності [6, С. 124-127].

На відміну від академічних постановок, де умови роботи є більш контрольованими, пленер створює ситуації, у яких студент повинен швидко реагувати на зміни освітлення, погодних умов та просторових характеристик середовища. Це стимулює розвиток творчої ініціативи, гнучкості мислення та здатності до художньої імпровізації.

Ефективність пленерної практики значною мірою залежить від правильної організації навчального процесу, використання відповідних методів навчання та педагогічних прийомів, спрямованих на розвиток композиційного бачення студентів. У процесі пленерної роботи важливо створити умови, за яких студенти не лише вдосконалюють технічні навички, а й розвивають здатність творчо аналізувати натуру, бачити композиційні взаємозв'язки та самостійно знаходити художні рішення.

Важливу роль відіграє метод композиційного аналізу. Перед початком роботи студенти повинні здійснювати попередній аналіз обраного мотиву: визначати композиційний центр, основні маси, характер лінійного ритму та співвідношення світла й тіні. Такий підхід допомагає уникати випадковості у побудові композиції та сприяє розвитку цілісного художнього мислення.

Ефективним педагогічним прийомом є варіативний пошук композиційних рішень. Студентам пропонується виконувати декілька варіантів розташування об'єктів, змінювати формат, ракурс або точку спостереження. Це сприяє розвитку творчої самостійності, гнучкості мислення та вмінню знаходити найбільш виразне композиційне рішення.

У процесі пленерної практики доцільним є також використання проблемно-творчих завдань. Наприклад, студентам можуть пропонуватися завдання передати певний настрій пейзажу, створити композицію з домінуванням ритму або контрасту, акцентувати увагу на світлоповітряному середовищі. Такі вправи активізують творчу уяву та сприяють глибшому усвідомленню законів композиції.

Важливим засобом розвитку композиційного бачення під час пленерної практики є виконання короткочасних етюдів, начерків та спеціальних композиційних вправ. Такі види роботи сприяють розвитку спостережливості, швидкості художнього мислення та здатності реагувати на зміни природного середовища.

Короткочасні етюди є ефективним методом навчання, оскільки дозволяють студентам швидко фіксувати основні особливості натури: загальний колористичний стан, освітлення, композиційний ритм та просторові співвідношення. Обмежений час виконання етюду змушує студентів концентрувати увагу на головному, уникати надмірної деталізації та шукати найбільш виразні художні засоби.

Начерки та замальовки сприяють розвитку візуальної пам'яті та навичок композиційного аналізу. У процесі виконання швидких рисунків студенти навчаються передавати характер руху, пропорції, ритм та конструктивні особливості об'єктів.

Такі вправи допомагають формувати впевненість руки, розвивати технічну майстерність і здатність до художнього узагальнення.

Особливе значення мають композиційні вправи, спрямовані на розвиток творчого мислення. Студентам можуть пропонуватися завдання на зміну формату композиції, пошук різних точок зору, варіювання композиційного центру або створення композицій на основі одного й того самого мотиву. Такі вправи сприяють розвитку творчої ініціативи, уміння експериментувати та знаходити нестандартні художні рішення.

Використання серії короткочасних вправ також допомагає студентам швидше адаптуватися до умов пленеру. Робота в різний час доби, за різних погодних умов і в різних природних середовищах формує професійну мобільність та здатність працювати в нестандартних ситуаціях. У результаті студенти поступово набувають уміння цілісно сприймати натуру, бачити її композиційну структуру та передавати художній образ засобами рисунка й живопису.

Короткочасні етюди, начерки та композиційні вправи є важливими методичними засобами розвитку композиційного бачення, творчої самостійності та професійної майстерності майбутніх художників-педагогів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що пленерна практика є важливою складовою професійної підготовки майбутніх художників-педагогів та ефективним засобом розвитку їхнього композиційного бачення. Робота у природному середовищі створює умови для поєднання теоретичних знань із практичною творчою діяльністю, сприяє формуванню художнього мислення, спостережливості та здатності до композиційного аналізу. У ході дослідження з'ясовано, що пленерна практика позитивно впливає на формування навичок побудови композиції у відкритому просторі, розвиток відчуття масштабу, перспективи, ритму та пропорцій.

Визначено, що важливу роль у розвитку композиційного бачення відіграють форми роботи: короткочасні етюди, начерки, композиційні вправи та творчі завдання. Використання таких методів сприяє розвитку творчої самостійності студентів, активізує образне мислення та формує здатність до художньої інтерпретації навколишньої дійсності.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні сучасних методик організації пленерної практики, використанні цифрових технологій у процесі художньої підготовки студентів, а також у дослідженні міждисциплінарних підходів до розвитку композиційного мислення майбутніх художників-педагогів.

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Мистецтво в закладах освіти» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: бакалавр URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/StudyProgram/50/dbcdmil5.pdf> (дата звернення: 20.02.2026).
2. Робоча програма навчальної практики «Пленер». URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/WorkProgram/50/mge2yz8s.pdf> (дата звернення: 20.02.2026).
3. Піддубна О. М. Світло, простір і форма: освітні можливості пленеру у професійній підготовці художника-педагога. Вісник науки та освіти. 2026. № 3 (45). С. 2829-2838. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3\(45\)-2829-2838](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3(45)-2829-2838)
4. Піддубна О. М., Шостачук Т. В., Максимчук А. П. Інтеграція рисунка, живопису та композиції в навчальній практиці (пленер): методика викладання. Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи. 2026. № 12. С. 137–142. DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2026-12-21>
5. Пунгіна О., Гусєва Л. Пленерна практика як засіб формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 36, Т. 3. С. 185-191.
6. Сова О. С. Методика виконання пейзажу на пленері. Наукові праці. Педагогіка. 2017. Вип. 291, Т. 303. С. 124-127.
7. Пленерний живопис: мистецтво наодинці з природою (2024) URL: <https://kyiv.gallery/statii/plenernyyu-zhyvopys-mystetstvo-naodyntsi-z-pryrodoyu> (дата звернення: 14.05.2026).

References:

1. Osvitno-profesiina prohrama "Mystetstvo v zakladakh osvity" pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity: bakalavr [Educational and professional program "Art in educational institutions" of the first (bachelor's) level of higher education: bachelor]. Retrieved February 20, 2026, from <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/StudyProgram/50/dbcdmil5.pdf> (in Ukrainian).
2. Robocha prohrama navchalnoi praktyky "Plener" [Work program of educational practice "Plein air"]. Retrieved February 20, 2026, from <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/WorkProgram/50/mge2yz8s.pdf> (in Ukrainian).
3. Pidubna, O. M. (2026). Svitlo, prostir i forma: osvitni mozhlyvosti pleneru u profesiinii pidhotovtsi khudozhnyka-pedahoha [Light, space and form: educational possibilities of plein air practice in the professional training of an artist-teacher]. *Visnyk nauky ta osvity*, 3(45), 2829–2838. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3\(45\)-2829-2838](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3(45)-2829-2838) (in Ukrainian).
4. Pidubna, O. M., Shostachuk, T. V., & Maksymchuk, A. P. (2026). Intehratsiia rysunka, zhyvopysu ta kompozytsii v navchalnii praktytsi (plener): metodyka vykladannia [Integration of drawing, painting and composition in educational practice (plein air): teaching methodology]. *Pedahohichna innovatyka: suchasnist ta perspektyvy*, 12, 137–142. <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2026-12-21> (in Ukrainian).
5. Punhina, O., & Husieva, L. (2021). Plenerna praktyka yak zasib formuvannia obrazotvorchoi kompetentnosti maibutnix pedahohiv-khudozhnykiv [Plein air practice as a means of forming visual competence of future artist-teachers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 36(3), 185–191 (in Ukrainian).
6. Sova, O. S. (2017). Metodyka vykonannia peizazhu na pleneri [Methods of landscape painting in plein air]. *Naukovi pratsi. Pedahohika*, 291(303), 124–127 (in Ukrainian).
7. Plenernyi zhyvopys: mystetstvo naodyntsi z pryrodoiu [Plein air painting: art alone with nature]. (2024). Retrieved May 14, 2026, from <https://kyiv.gallery/statii/plenernyyu-zhyvopys-mystetstvo-naodyntsi-z-pryrodoyu> (in Ukrainian).

Дата першого надходження статті до видання: 10.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.05.2026

